

NOKIA Siuro

Knuutilan kartanon suunnitellun uudisrakentamisalueen laajennusosan arkeologinen tarkkuusinventointi

2021

Timo Sepänmaa

Tilaaaja: Nokian kaupunki

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Inventointi	4
Maastotyö.....	4
Tulos	5
Lähteet	5
Kohteet	5
1 Nokia Penttilä	5
2 Nokia Penttilä 2	7

Kansikuva: **Ylävasen:** Suunniteltu saunan kohta sijaitsee teiden välisellä loivalla rinteellä. **Yläoikea:** Kiimakallion VL-alueen pohjoislaidalla olevaa vanhaa peltoa, joka kasvaa nyt nuorta koivumetsää. Kuvattu itäkoilliseen. **Alhaalla keskellä:** EV-aluetta kuvattuna sen kaakkoispäästä luoteeseen.

Perustiedot

Alue: Nokia, Siuro. Knuutilan kartanon maiden uudisrakentamiselle kaavoitettavaksi suunnitellun alueen osat, joita aiemmassa inventoinnissa kesällä 2021 ei tutkittu: suunniteltu saunan rakennuspaikka (st) ja sen parkkipaikka (p) sekä pohjoisosassa olevat LPA-alue ja VL-alue sekä pohjois- ja koillisosassa oleva EV-alue.

Tarkoitus: Selvittää alueella sijaitsevat muinaisjäännökset ja muut arkeologiset kohteet.

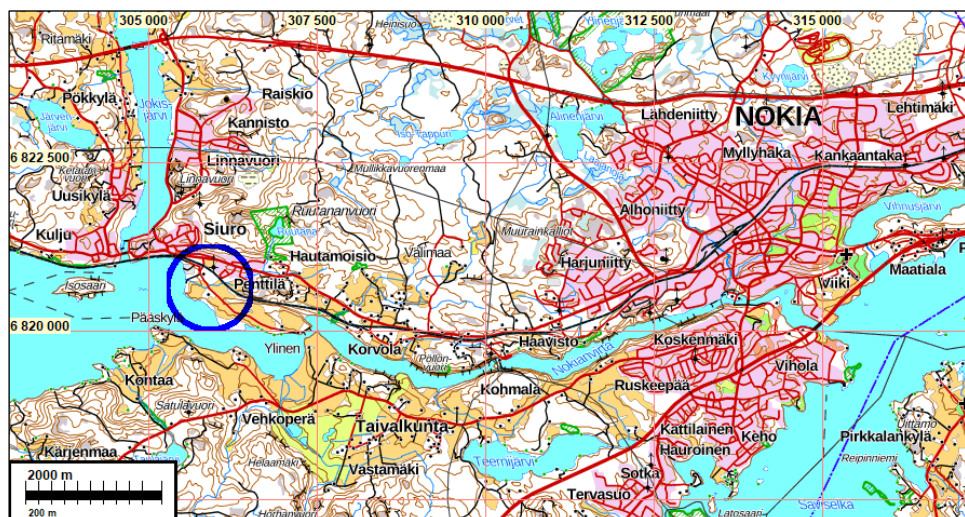
Työaika: Maastotyö 11.11.2021

Tilaaja: Nokian kaupunki

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Sepänmaa ja Tomi Kuljukka. Raportti Timo Sepänmaa & Taika-Tuuli Kaivo.

Tulos: Alueella sijaitsee yksi aiemmin tunnettu, suojeltu muu kulttuuriperintökohde, historiallisen ajan torpansija Nokia Penttilä (kohde 1). Siitä ei saatu uusia havaintoja. Torpan läheisyydestä todettiin epämääräisiä maakuoppia (kohde 2), jotka tulkittiin myöhäiseen maanottoon liittyviksi. Ne eivät ole muinaisjäännöksiä tai mitakaan arkeologisia suojelukohteita.

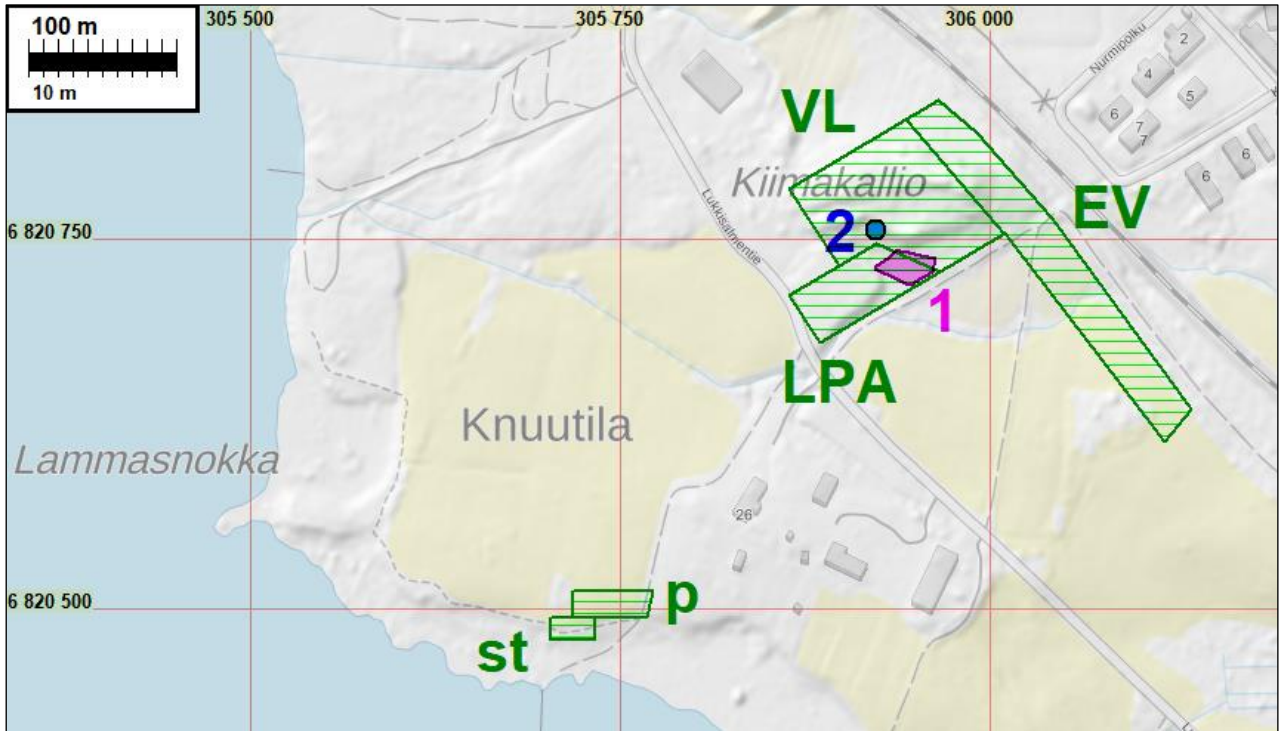
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 2/2022, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 2/2022. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvat: Timo Sepänmaa.

kartta 1

Kartat

kartta 2

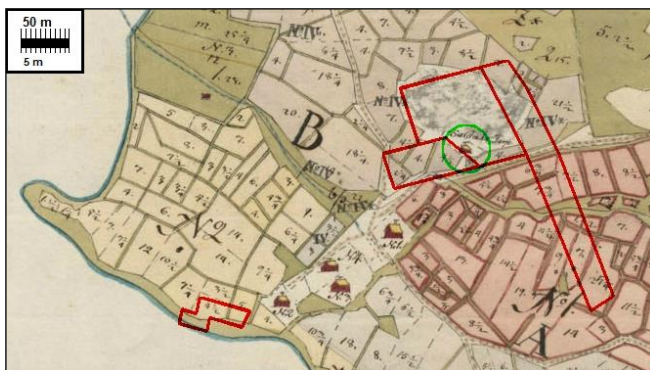
Yleiskartta. Vihreällä viivalla rajattuina ja eroteltuina inventointialueet. Merkkien selitykset:

1 = kohde 1, muu kulttuuriperintökohde Nokia Penttilä (1000029953)

2 = kohde 2, maakuoppia – ei muinaisjäänös

Seuraavat kirjainlyhenteet viittaavat Nokian kaupungin asemakaavaluonnoksessa jaettuihin kaavoitusalueisiin (12.10.2021): **EV** = suojaviheralue, **VL** = lähivirkistysalue, **LPA** = autopaikkojen korttelialue, **st** = suunniteltuun saunarakennukseen liittyvä alue, **p** = suunniteltu pysäköimispaikka. Näitä lyhenteitä käytetään myös tässä raportissa.

kartta 3

kartta 4

Vasemmalla ote isojakokartasta v. 1766, oikealla pitäjänkartasta v. 1903. Inventoinnissa tarkastetut kaava-alueet on asemoitu isojakokartalle. Eteläisemmässä rannan alueessa on hieman heittoa, mutta sen voi arvioida osuvan hieman ylemmäs alueelle, jossa on vain peltoa. Pohjoisemmalle alueelle sijoittuu isojakokartalla torppa joka on nyt muu kulttuuriperintökohde Nokia Penttilä (kohde 1). Se on kartalla ympyröitynä vihreällä. Oikeanpuoleisella pitäjänkartalla kaava-alueet ovat vain peltoa ja kalliota. Inventoitujen kaava-alueiden suurpiirteinen sijainti on merkitty karttaan punaisiin neliöihin. V. 1847 pitäjänkartalla alue on samanlainen kuin 1893 – rautatietä lukuun ottamatta. Samoin vielä peruskartalla 1953 – kalliota ja peltoa kaikki, ei rakennuksia.

Inventointi

Nokian kaupunki kaavoittaa Knuutilan kartanon aluetta. Kaavoitusalueesta on jo aiemmin inventoitu osa, mutta sen jälkeen maakuntamuseo vielä totesi, että rannassa oleva saunan alue (st) ja sen parkkipaikka (p) sekä kaava-alueen luoteiskulman EV-, LPA- ja VL-alueet oli syytä myös maastoinventoida. Nokian kaupunki tilasi inventoinnin täydennyksen Mikroliitti Oy:lta. Timo Sepänmaa ja Tomi Kuljukka tekivät inventoinnin maastotyöt 11.11.2021 työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Inventoidut alueet sijaitsevat Siurossa, Nokianvirran (Kokemäenjoen väylän) länsiosassa, Kulo-veden itäosan koillisrannalla, Lammasnokan vesistön tuntumassa. Kaavan alueista sauna **st** ja sen parkkipaikka **p** muodostavat n. 1500 m² kokoisen kokonaisuuden, ulottuen noin 40 m rannasta kohti pohjoista, Knuutilan pellon reunalle. Toinen, n. 1,30 ha laajuinen kokonaisuus, koostuu lähivirkistysalueesta **VL**, autopaikkojen korttelialueesta **LPA** sekä suojaviheralueesta **EV**. Tämä osa kaavoitusta sijaitsee sauna-alueelta reilu 200 m koilliseen, Lukkisalmentien pohjoispuolelle, Kiimakallion kalliomuodostelmien ympäristön metsikköiseen maastoon sekä osittain jo rakennetulle alueelle. **EV**-alue kulkee muutaman kymmenen metrin levyisenä kaistana vanhan ratapohjan lounaispuolella. Se on vanhaa ja nykyistä peltoaluetta. Aivan alueen kaakkoispään tuntumassa on muu kulttuuriperintökohde: Nokia Knuutila 3 (1000040881). Se ei kuitenkaan ollut tutkimusalueella, joten sitä ei tässä raportissa lähemmin käsitellä. Seudulla on todennäköisesti Litorinameren rantavaiheisiin liittyvä muinainen rantatörmä noin 60 m mpy tasolla, ja rannalla sekä pellolla sijaitsevan kaava-alueen korkeus on pääosin 61 m mpy.

Kaava-alue sijoittuu historialtaan 1400-luvulle ulottuvan Knuutilan kartanon maille, jonka ympäristössä on eri yhteyksissä ja vaihtelevilla tarkkuuksilla inventoitu useaan otteeseen aikaisemminkin (esim. Luoto 2012, Jussila et. al. 2018, Soisalo & Sepänmaa 2021). Tässä inventoinnissa tarkastetulle kaava-alueelle sijoittuu ainoastaan yksi tunnettu muu kulttuuriperintökohde, historiallisen ajan sotilaan torpan paikka Nokia Penttilä (1000029953). Torppa sijaitsee LPA-alueella, Lukkisalmentien pohjoispuolella sijaitsevan Kiimakallion eteläpuolella. Kohteen rajausta perustuu historiallisen kartta-aineiston perusteella tehtyyn tulkintaan (Luoto 2012) ja se on tarkastettu maastossa silmämääräisesti 2018 (Jussila et. al.). Tällöin maastossa ei havaittu maanpinnalle näkyviä merkkejä muinaisjäänöksestä. Lisäksi lähetyviltä on löydetty useita rautakautisia esinelöytöjä.

Alueen vanhat kartat (isojako- ja pitäjänkartat sekä Senaatin kartta) on analysoitu useasti aiemmin arkeologisten tutkimusten yhteydessä, jonka vuoksi tässä raportissa ei analysoida tarkemmin vanhastaan todettuja seikkoja kartoista. Muutama tutkimusalueet kattava vanha kartta on kuitenkin esitetty raportissa. Niistä voidaan todeta, että vuoden 1766 isojakokartalla (kartta 3) näkyy sotilaan torpan paikka, kun taas vuoden 1847 ja 1903 pitäjänkartassa (kartta 4) ei enää ole merkitty torppaa eikä mitään arkeologisesti mahdollisesti merkittävää kummankaan tarkastetun kaava-alueen kohdilla. Vanhat karttojen lisäksi tarkastettiin rinnevarjostukset, joista etsittiin arkeologisesti mahdollisesti kiinnostavia maarakenteita. Mitään erityisen potentiaalisia ilmiöitä ei siinä havaittu.

Maastotyö

Inventoiduista alueista Kiimakallion mäki-alue (VL) oli pusikkoista sekametsää, kalliota ja moreenia. Kiimakallion ja Lukkisalmentien kaavoitettu pysäköintipaikka (LPA) oli puolestaan jo pitkälti rakennettua. Ainoastaan sen koillisin osa kaavaan merkitystä alueesta oli jätetty rakentamatta. Saunan (st) ja sen parkkipaikan (p) maasto oli rantaa tai peltoa. EV-alue oli vanhaa ja nykyistä peltoa.

Maastossa alue kuljettiin läpi, samalla sitä silmämääräisesti havainnoiden. Otollisilla kohdilla tehtiin koekuoppia tai käytettiin metallinilmaisinta. Kiimakallion mäkialueella (VL) todettiin epämääräisiä maakuoppia ([kohde 2](#)), jotka tulkittiin koekuopituksen perusteella myöhäisiksi maanotokuopiksi. Niitä ei siten luokitella muinaisjäänöksiksi tai muiksi suojelukohteiksi. Saunan (st) ja parkkipaikan (p) peltoalueet olivat matalalla sängellä ja maanpinta sateiden huuhtelemaa, joten näkyvyys pintalöytöjen kannalta oli varsin hyvä. Rannan alueet käytiin läpi metallinilmaisimella, koekuopittaen ilmaisukohdat. Alueella oli yllättävän vähän löytöjä siihen verraten, että topografian ja lähilöytöjen perusteella alue vaikutti lupaavalta sekä kivi- ja rautakautisten että historiallisen ajan asuinpaikkojen kannalta. Mitään merkkejä muinaisjäänöksistä ei kuitenkaan todettu. Kiimakallion ja Lukksimentien LPA-alueen rakentamattomalla osalla sijaitsee tunnettu torppa ([kohde 1](#)), joka tarkastettiin silmämääräisesti. Uusia havaintoja siitä ei saatu. Jo rakennettua parkkipaikkaa ei nähty tarpeelliseksi tutkia tarkemmin. EV-aluetta tutkittiin tekemällä joitakin koekuoppia, alueella ei todettu muinaisjäänöksiä.

Tulos

Alueella aiemmin tunnetun muun kulttuuriperintökohteen Nokia Penttilä ([kohde 1](#)) status ja raja- ja säilyvät ennallaan, kaavamerkintä "s". Sen läheisyydestä todettiin maakuoppia ([kohde 2](#)). Ne ovat epämääräisiä ja selvästi suhteellisen nuoria, ilmeisesti moderneja maa-aineksen otto-kuoppia, joten ne eivät ole arkeologisia suojelukohteita.

14.2.2022

Timo Sepänmaa
Mikroliitti Oy

Lähteet

Hall Daniel, 1766: Tredje delen af Chartan öfver Bengtilä bys ägor i Birkkala Socken af Öfre Satakunda härad och Biörneborgs Län.

Kartta Pirkkalan pitäjältä Pirkkalan Kihlakunnassa, Hämeen läänissä, 1847 ja 1893. Maanmittauslaitos.

Peruskartta 2123 02, 1953. Maanmittauslaitos

Jussila, T., Sepänmaa, T. & Poutiainen, H. 2018. Nokia – Siuro, Linnavuori, Kulju. Osayleiskaava-alueen muinaisjäänösinventointi 2018. Mikroliitti Oy.

Luoto, K. 2012. Nokia. Siuro – Kullaanvuori. Siirtoviemäriinjan arkeologinen inventointi. Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy.

Soisalo, J. & Sepänmaa, T. 2021. Knuutilan kartanon suunnitellun uudisrakentamisalueen arkeologinen tarkkuusinventointi. Mikroliitti Oy.

Kohteet

1 Nokia Penttilä

Mjtunnus: 1000029963

Status: muu kulttuuriperintökohde (S)

Ajoitus: historiallinen

Laji: asuinpaikka: torppa

Koordin: N 6820733 E 305943

Tutkijat: Luoto Kirsi 2012 inventointi, Jussila, Sepänmaa & Poutiainen 2018 inventointi

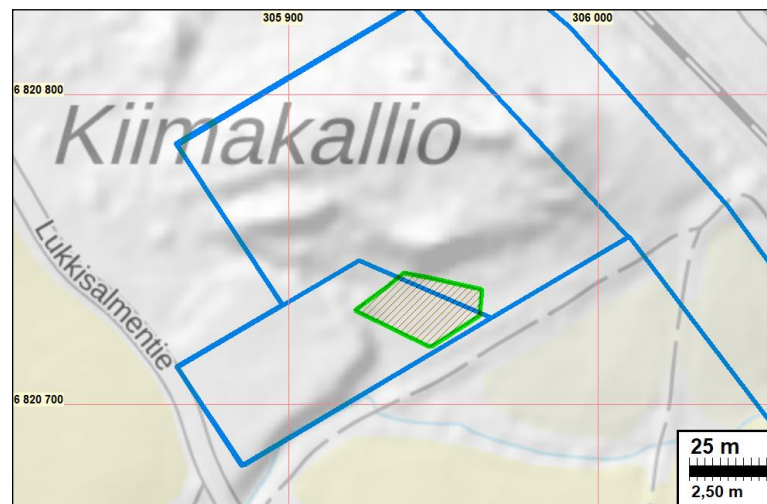
Sijainti: Paikka sijaitsee Nokian kirkosta 9,2 km länteen.

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri:* Kohde sijaitsee Kuloveden Haapaniemensalmen pohjoisrannalla, Lukkisalmentien pohjoispuolella, Kiimakallio-nimisen kalliomuodostelman eteläpuolella. Kohteelta on matkaa Knuutilan nykyiseen päärakennukseen noin 190 m. Paikalla on Penttilän historiallisen kylän sotilaan torppa.

Penttilän sotilaan torpan tarkka perustamisajankohta tai ensimmäinen asukas eivät ole varmuudella tiedossa. Penttilän isojakokartassa vuodelta 1766 (Hall) torppa kuitenkin jo esiintyy. Vanhimmillaan torppa voi olla perustettu vuonna 1759, jolloin perustettiin Penttilän kylän haukan talon torppa ”Räkila torp” (SAY jakso 1740–1759). Penttilän Knuutilan talon sotilastorppari Carl Hasselbäck mainitaan puolestaan vuodesta 1766 alkaen (SAY jakso 1760–1779), ja Marttilan sotilaan torppa ajoittuu samaan aikaan. Torppaa asutti sotilas Henrik Holmeberg vuosina 1766–1769.

Sepänmaa 2021: Paikka tarkastettiin v. 2021 inventoinnin yhteydessä. Vanhojen karttojen perusteella torppa on sijainnut kallion etelätyvällä olevalla alueella. Alue on pusikoitunutta ja heinittynyttä, hietapohjaista vanhaa peltoa.

Torpan kohdalla ei ole mitään maanpinnalle näkyviä rakenteita, eikä aluetta koe-kuopitettu. Torpasta ei siis saatu mitään uusia havaintoja. Ehdotamme, että kohteen status säilytetään muuna kulttuuriperintökohteena

Kartalla on sinisellä merkittynä kaava-alue ja vihreä, raidoitettu alue on torpan suojelualan (s) rajaus.

Torpan paikka mäen juurella entisellä pellolla, joka nykyisin pusikoitunutta. Vasemmalla kuvattu itään. Oikealla torpan paikka kuvan keskikohdalla olevan kuusen vasemmalla puolella. Taustalla kyltin kohdalla hämmöttää uuden pysäköintipaikan koillislaita. Kuvattu lounaaseen.

2 Nokia Penttilä 2

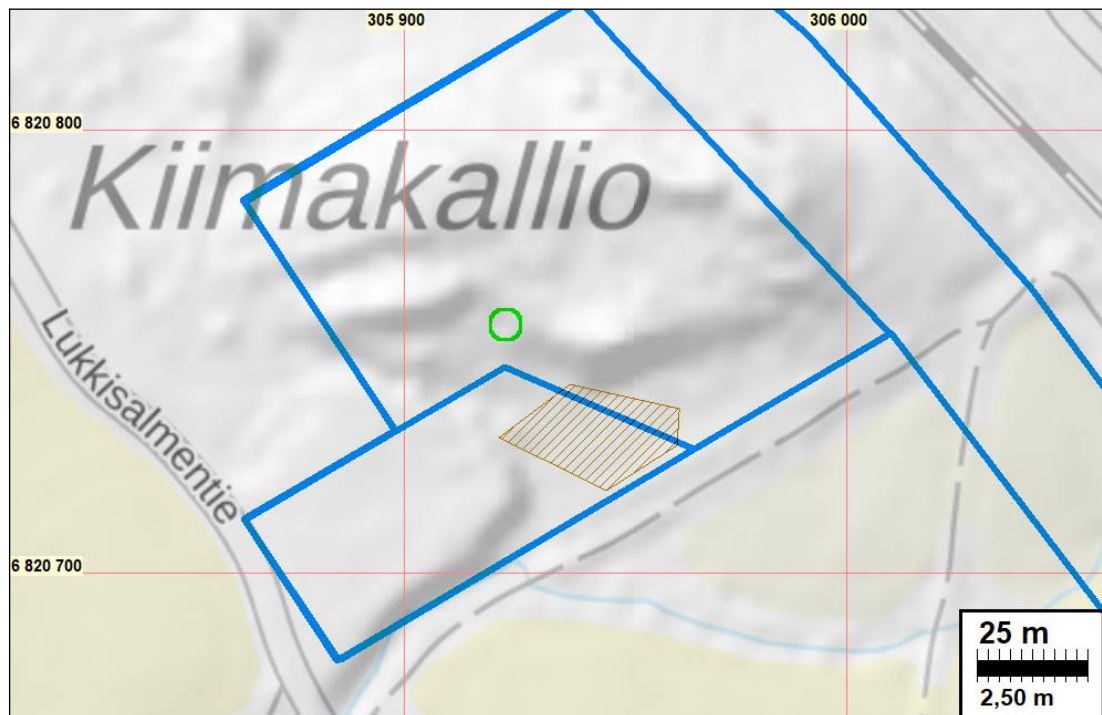
Mjtunnus: UUSI KOHDE
Status: muu kohde
Ajoitus: historiallinen
Laji: maakuoppa
Koordin: N 6820756 E 305923
Tutkijat: Sepänmaa 2021

Sijainti: Paikka sijaitsee Nokian kirkosta 9,2 km länteen.

Huomiot: *Sepänmaa 2021:* Yllä mainitussa koordinaattipisteessä on noin 2,5 x 1,3 x 0,3 m kokoinen soikea maakuoppa. Lähiympäristössä on muutaman kymmenen metrin säteellä useita epämääräisiä kuopanteita, kooltaan 1 x 2–5 x 5 m. Ensiksi mainittu soikea kuopanne on näistä muodoltaan eniten rakenteen oloinen. Tässä voi olla kyse pienestä kellarikuopasta tai naurishaudasta, mutta myös maanottokuopasta. Muut kuopat ovat muodoltaan ja rakenteeltaan epämääräisiä ja aivan ilmeisiä melko myöhäisiä maanottokuoppia. Joidenkin kuoppien pohjalle ja reunoille tehtiin koekuoppia. Kaikissa maa oli sekoittunutta, podsolimaannosta ei ollut.

Em. havaintojen perusteella maastoinventoijan tulkinnan mukaan kuopanteet eivät ole muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia suojelukohteita, vaan melko myöhäisiä (1900-luvun?) maanottokuoppia.

Alue on etelään ja lounaaseen viettävää pusikkoista mäenrinnettä, maaperältään kalliota ja moreenia.

Kartalla tutkimusalue merkitty sinisellä. Ruskealla rajattu alue on tunnettu muu kulttuuriperintökohde Nokia Penttilä (1000029963). Soikean maakuopan koordinaattipiste on merkitty vihreällä ympyrällä kartan keskipisteelle. Maakuoppa osuu kaavoituksessa VL alueen puolelle, lähelle VL- ja LPA-alueiden rajaa.

Vasemmalla: Soikea maakuoppa, 250 x 150 cm, kallioisen moreenimäen rinteessä. Kuvattu itään.
Oikealla: Epämääräisiä maakuoppia kallioisen moreenimäen rinteessä.